

2.4. Tumedalt trükitud sõnad, mis tuleb kokku kirjutada, ühenda kaarega (⤵). Kus on vaja, kasuta sidekriipsu. 7 punkti

1. Eestis on Emajõest pikemaid ja **vee rikkamaid** jõgesid.
2. Emajõe tähtsus seisnes selles, et see kuulus **ida maadesse** viivate ajalooliste **ühendus teede** hulka.
3. Siitkaudu mindi **läänest itta** juba sajandeid enne Hansa Liidu tekkimist.
4. Nii Emajõe **suudme kui ka lähte alaks** on madalikud, vastavalt **Peipsi äärne** madalik ja **Vörts järve** nõgu.
5. Suurvee ajal on **üle ujutatud** kuni **pool tuhat** ruutkilomeetrit Emajõe ümbritsevaid alasid.
6. Keskjooksul voolab Emajõgi **kilomeetri laiuses** ürgorus, mis Tartu kohal aheneb.
7. Kui sõita Kavastust **alla voolu** ja jõuda **Peipsi äärde**, laieneb Emajõgi märgatavalt ning loovutab oma kaldad Emajõe Suursoole.
8. **Soo saartel** toimunud **välja kaevamiste** leiud viitavad sellele, et siin on elatud nooremast kiviajast saadik.

Täidab
hindaja

0,5 p 53
0,5 p 54 55

0,5 p 56
0,5 p 57 58

0,5 p 59
0,5 p 60 61

0,5 p 62
0,5 p 63 64

0,5 p 65 66

Punkte kokku:

2.5. Pane sõnad õigesse käändesse ning kirjuta lünka. 8 punkti

1. Maja ees seisab viimasel ajal palju _____ .	auto	1 p <input type="text"/> 67
2. Tore on näha _____ inimesi.	optimistlik	1 p <input type="text"/> 68
3. Suvistele _____ on võimalik pileteid osta juba märtsikuus.	kontsert	1 p <input type="text"/> 69
4. Öppeaasta alguses tuleb osta pliiatseid ja uusi _____ .	kaustik	1 p <input type="text"/> 70
5. Pahatahtlik käitumine ei meeldi _____ .	keegi	1 p <input type="text"/> 71
6. Ema ütles, et _____ ilmaga tuleb soojalt riietuda.	vilu	1 p <input type="text"/> 72
7. Eelistage _____ toitu!	eestimaine	1 p <input type="text"/> 73
8. Õpetaja tutvustas meile sel aastal toimuvate _____ sisu ja eesmärgi.	konkurss	1 p <input type="text"/> 74

Punkte kokku:

Punkte

Eksamihinne

Aastahinne

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM EESTI KEEL JA KIRJANDUS

4. JUUNI 2012

Õpilase ees- ja perekonnanimi: _____

Kool: _____

Maakond/linn: _____

Isikukood:

MEELESPEA

1. Mõttele rahulikult, aega on 3 tundi (180 minutit).
2. Töö kirjutamist alusta tiitellehe täitmisega.
3. Eksamitöö ülesannete lahendamise järjekord vali ise.
4. Enne vastamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
5. Kirjuta vastused selleks ette nähtud kohtadele.
6. Eksamitöö kirjuta sinise või musta tindi- või pastapliiatsiga.
7. Kirjuta vastused loetavalt ja üheselt mõistetavalt.
8. Paranduste tegemisel ei ole lubatud vastust üle kirjutada ega kasutada korrektooripliatsit või -linti.

1. osa. LUGEMINE

Esimene osa koosneb kahest ülesandest, mille eest kokku on võimalik saada 30 punkti. Ülesannete lahendamiseks on aega ~50 minutit.

1.1. Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. 16 punkti

Sillamäe passioon

Andrei Hvostov
(katkend)

VANAISA ei mäleta ma üldse. Kuuekümnendate alguses tehtud fotolt vaatab vastu karmiilmeline vanamees, kõrgest east hoolimata juuksepahmakas peas /.../. Tõeline patriarh*. Ta suri juba enne minu sündi.

Kahju. Ma oleksin väga tahtnud temaga rääkida.

On kaks asja, mis mind vanaisa juures huvitab.

Vanaisa August oli suure ja vaese perekonna pea. Kahest abielust kümme last, vähe maad, alaline puudus majas ... Ta oli pops*, kellele 1940. aastal kehtima pandud nõukogude võim otsustas maad juurde anda. Vanaisasarnaste kehvikute jaoks see võim ju loodigi. /---/ Jah, minu vanaisa oli uusmaasaajate nimekirjas. /---/

Aga see maa, see „uus maa”, ei olnud tegelikult mingi uus maa selles mõttes, et need põllud ja niidud ei potsatanud siia Kuu tagumiselt küljelt – need võeti kelleltki ära.

Minu vanaisa tahtis keelduda sellest „kingitusest”, sest tal polnud võõrast vara ega maad vaja. /---/

Olukorra traagilisus vanaisa jaoks oli aga selles, et tal ei lubatud „kingitusest” loobuda. Minu vanaisa oli selles külas ainus vaene rentnik. Kui uus võim tahtis teda aidata, siis oli see käsk.

1941. aasta suvel, kui suur osa Lõuna-Eestist elas igasugu valitsuse ja seadusteta, puhkes Saksa vägede ootuses ja lahkunud punavõimu joovastuses Lõuna-Eestis kättemaksuorgia*. Nõukogude võimu pisitegelased, kes kätte saadi, löödi pikema jututa maha. Nõukogude aktivistid aimasid, mis nendega võib juhtuda, ja seepärast läksid nad õigel ajal koos taanduva Punaarmeeaga ära. Kuid uusmaasaajad olid seotud oma majade, põldude ja loomadega. Nemad jäid. Nende peale kättemaksu kogu raskus langeski.

Vanaisal vedas 1940. aastal punaste kingituse vastuvõtmisega selles mõttes, et need maad, mis talle juurde löigati, kuulusid ühele sugulasele. Üksikule lesknaisele, kes poleks suutnud neid niikuinii harida; see naine ei pidanud vaese sugulase peale vimma. Kuid lese vend räuskas pärast sakslaste tulekut küll, et vanaisa on punane, ja nõudis endale kogu saaki, mis oli kogutud „uult maalt”.

Vanaisa läks seepeale kodukülalt minema. Järgneva pooleteise aasta jooksul oli ta sunnitud vahetama kodukohta kolm korda.

Vanaisa tahtis olla aus mees, aga tal ei lastud seda olla.

Niisugused olid need „kingitused”, mis kommunistid siinmail võimule tulles tegid. /---/

TEINE huvitav seik seoses vanaisaga oli otsus, mille ta langetas kuus-seitse aastat enne seda soovimatut kingitust. Nimelt läks vanaisa kaasa Pätsi-aegse nimede eestistamise kampaaniaga, võttes endale uueks nimeks Rohtlaan. /---/

Pakuti ka Saviaku ja veel mingit sama kunstlikku ja absurdset liitnime. Kas polnud nimede lehel isegi mitte üks Roosiaed?

Ma ei suuda ette kujutada, mis asi vanaisa Augustit hammustas. Tema kaks venda, samuti tema vanemad pojad, juba täiskasvanud mehed, jäid oma vana ja õige nime juurde. Kelt. Vanaisa õige nimi oli August Kelt.

Ma ei tea, mismoodi ja kustkohast on Rohtlaan kuidagi eestilikum nimi kui Kelt (tuleti saksa Geld'ist?), aga ju siis võeti kolmekümnendate alguse rahvusliku puhastustöö käigus asi õige põhjalikult ette ning asuti välja juurima kõike, mis pole sajaprotsendiliselt eestilik. /---/

Oi, kuidas tahaks vanaisalt küsida, et mis tal hakkas!

Minult endalt on mu kallid eestlastest kaaskodanikud aeg-ajalt uurinud, et miks ma oma nime ei eestista. Nojah ... Eks ma heastan vanaisa pattu.

Asi pole isegi selles, et raske on valida nüüd seda kõige õigemal nime – Rohtlaan, Kelt või äkki Sabaste? –, vaid küsimuses: kas nimesid peabki muutma vastavalt hetkeolude muutustele?

Hästi, võib-olla peabki. Tegelikult ma saan aru inimestest, kes anglosaksi või romaani maailma elama minnes võtavad tagasi need saksapärased nimed, millest nende vanavanemad kolmekümnendatel loobusid.

2.2. Pane puuduvad kirjavahemärgid. 8 punkti

1. Põhjused mis lugeja raamatu juurde toovad ja lugemisel elamusi pakuvad on teksti köitvus ja autori isikupärane väljendusviis.
2. Kuidas terviktekst üles ehitada sõltub teksti eesmärgist aga suuresti ka välja kujunenud tavadest ja normidest.
3. On loomulik et avalikus suhtluses ei kasutata krõbedaid väljendeid ega solvata kedagi niisama naljaviluks nagu seda sageli internetikommentaaries tehakse.
4. Lugeja tunneb ilmeksimatult ära reportaaži uudise reklaamteksti sest nende ülesehitus ja keelekasutuse viis on kinnistunud.
5. Kuigi normeeritud keel pole netisuhtluses ammu enam tavapärane saab oma sõnumi mõistetavuses kindel olla kasutades kirjakeele väljendusvahendeid.
6. Kirjandi stiili ilmestamiseks kasutatakse enamasti järgmisi kõnekujundeid võrdlusi epiteete metafoore.
7. Õpetaja ütles Õppige kindlasti ka oma teksti pealkirjastama.
8. Kirjutamisoskust ei ole võimalik omandada mõne tunniga võttis õpetaja oma jutu kokku.

2.3. Kasuta tumedalt trükitud sõnades suurt ja väikest algustähte õigesti. 7 punkti

1. Tähistasime **rahvusvahelist raamatuaastat** kirjanduskonverentsiga „**lugemine on nauding**”.
2. Raamatupood **rahva raamat** asub **sõpruse puisteel**.
3. Lugesin raamatukogus ajakirja **keel ja kirjandus**.
4. Õpetaja soovitas lugeda läbi E. M. Remarque'i romaani „**läänerrindel muutuseta**”.
5. Juhanile ei tulnud meelde, mis teose tegelane on **kupja-prits**.
6. Konflikt **põhja- ja lõuna-korea** vahel ähvardas maailma uue sõjaga.
7. Pühade puhul heisati **eesti riigilipp**.
8. Selle aasta 23. juunil möödub **võnnu lahingust** 93 aastat.
9. Linnakodanikel paluti **võidupüha** tähistamiseks paraadi vaatama tulla.
10. Spordimuuseumis sai uudistada suusatamise **mm-võistlustel** võidetud medaleid.
11. Gerd Kanter tahab kindlasti võistelda **londoni olümpiamängudel**.
12. Minu vanaisa ja vanaema kuulavad meelsasti ansambli **kuldne trio** muusikat.

Täidab
hindaja

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

1 p

Punkte kokku:

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

Punkte kokku:

A. Lahenda ülesanded. 8 punkti

1. Mitu protsenti maaraamatukogude lugejatest Kuremaa raamatukogu näitel väärtkirjandust laenutab?

2. „Maksumaksja raha peab paremini kasutama.” Kuidas mõistab seda väidet kultuuriminister ja kuidas Pärnu keskraamatukogu direktor?

Kultuuriministri arvates _____

Pärnu keskraamatukogu direktori arvates _____

3. Mida on kirjandusteadlase Jaanus Vaiksoo arvates vaja teha selleks, et täiskasvanud lugejad eesti kirjandust loeksid? Nimeta 2 abinõu.

a) _____

b) _____

4. Mis liiki kirjandust nimetab Karl Martin Sinijärv kommiks ja mida lillkapsaks?

B. Otsusta, kas väide on õige või vale. Tee rist (X) vastavasse lahtrisse. 6 punkti

	Väide	Õige	Vale
1.	Raamatukogunduslikel üritustel osalesid 2010. aastal umbes pooled lugejad.		
2.	Rahvaraamatukogude arv on aastatel 1998–2010 suurenenud 37 võrra.		
3.	Aastatel 1998–2008 kasvas rahvaraamatukogude töötajate arv rohkem kui 80 võrra.		
4.	Rahvaraamatukogude laenutuste arv on 2010. aastal võrreldes 1998. aastaga suurenenud.		
5.	2010. aastal osteti rahvaraamatukogudele 0,24 raamatut iga lugeja kohta.		
6.	Rahvaraamatukogudes on varasemate aastatega võrreldes vähem ajalehti ja ajakirju, mida külastajad saavad lugeda.		

Punkte kokku:

Täidab
hindaja

2p

1p

1p

1p

1p

1+1p

1p

1p

1p

1p

1p

1p

RIIKLIK EKSAAMI- JA KVALIFIKATSIOONIKESKUS

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM EESTIKEEL JA KIRJANDUS 2012

b) „Eks ma heastan vanaisa pattu.”

- Minategelane ei soovi vahetada oma perekonnanime, nagu vahetasid tema vanaisa kaks venda.
- Ta oli nõus muutma oma perekonnanime, sest tema vanaisa ja isa seda õigel ajal ei teinud.
- Ta arvab, et vanaisa muutis oma perekonnanime liiga kergekäeliselt ja tema heastab vanaisa tegu sellega, et elab võõrapärase perekonnanimega.
- Ta ei kiida heaks vanaisa nimemuutust ja seetõttu tahab oma vanaisa nime tagasi saada.

4. Seleta tekstis olevaid sõnu.

a) Monument

- kellelegi pühendatud mälestustahvel kalmistul;
- kellelegi pühendatud hoone;
- kellelegi pühendatud mälestussammas;
- millelegi pühendunud monumentaalkunstnik.

b) Globaliseerumine

- riigist või maalt väljarändamine;
- maailmas hakkamasaamine;
- üldiste tingimustega kohanemine;
- ülemaailmastumine, üleilmastumine.

5. Mis žanriga on selle teksti puhul tegemist?

Selle teksti puhul on tegemist

- reisikirjaga;
- novelliga;
- memuaaridega;
- draamaga.

1p

1p

1p

1p

Punkte kokku:

1.2. Loe tekstid läbi ja lahenda nende põhjal ülesanded. 14 punkti

Raamatukogud: riiklik valik peletaks lugejad

Tuuli Jõesaar
Eesti Päevaleht, 04.11.2011

Kultuuriminister Rein Lang leiab, et riigi raha eest ostetakse Eesti raamatukogudesse rämpsikirjandust, nagu Barbara Cartlandi armastusromaanid, ja maksumaksja raha peaks paremini kasutama. Ministri hinnangul tuleks raamatukogudele määrata ostunimekirjad, et riulid täituksid kodumaise väärtkirjandusega.

Eesti kirjanike liidu esimees Karl Martin Sinijärv on riikliku tellimuse poolt. „On loomulik, et riik kontrollib, mida kodanikud riigile maksudena loovutet raha eest saavad. Just nagu koolisööklad ei tohi keskenduda kompvekkidele, kuigi klientuuri* kindlasti oleks, ei tohi ka riigi poolt sõnakunsti soetamiseks eraldet raha kuluda eeskätt meelelahutusele. Kui ikka raamatukokku tellitakse mitu eksemplari Kroonikat, aga mitte ühtegi kultuuriajakirja, siis ei tarvitata raha sihipäraselt. Oleks rahaga laiata, võiks minupärast kõiksugu kirjavara kokku kahmida. Praegu tuleb valida,” põhjendas ta.

Mis aga on hea kirjandus? Sinijärv otsustab piiri tõmmata ei taha, kuid tunnistab kõlblikuks nii „Minu”-sarja kui ka Hargla keskaja-krimi. „Ma eelistaksin pigem silmaringi ja maailmapilti avardavat kirjandust nadisti* lausestet eskapismile*. Kui kommi järele on järjekord, aga nälg suur, siis süüakse ka lillkapsas ära,” tõi Sinijärv võrdluse.

Tekivad käärid

Väikese maaraamatukogu direktor Marika Aavapalu aga ei usu, et tal õnnestuks väärtkirjanduse lillkapsas inimeste suhu sokutada. Kuremaa raamatukogul on umbes 200 lugejat ja juhataja sõnul neist võib-olla kümme loevad järjekindlalt raskemat kirjandust. „Enamik lugejaid on keskealised naised ja nõutakse ikka eesti raamatuid,” sõnas ta. Lemmikud on nt Helju Petsi armastusromaan „Õnneõiteta sirel” ja Erik Tohvri teosed.

„Ma arvestan tellimisel ikka lugejate soovidega, ostan muidugi Kaplinski ja Mihkelsoni ka, aga nende lugejaid on väga vähe,” lausus Aavapalu ja lisas, et ei usu inimeste maitse jõuga muutmisesse. „Eriti pensionärid ja töötud, kellel on raske elu siin maal – neist ei saa loota, et nad hakkaks lugema klassikuid. Nad tahavad täiskasvanute muinasjutte,” nentis ta.

Ka Pärnu keskraamatukogu direktor Saima Andla ei usu riikliku ostumääruse edusse. „Me tellime juba praegu Eesti autoreid, aga neid loetakse vähem kui näiteks välismaist kerget kirjandust. Ja ka kerge kirjanduse lugejad on maksumaksjad ja neil on õigus lugeda seda, mis neid huvitab. Siin tekivad käärid – ei saa nii, et tellime ainult väärtkirjandust, me peletame ju lugejad ära ja siis suur osa neist ei tulegi siia,” ütles Andla.

Tallinna ülikooli eesti kirjanduse professor ja kirjanike liidu aseesimees Piret Viies leiab aga, et inimeste maitset on võimalik kasvatada ja riiklik tellimus aitaks seda teha.

„Riik ostaks hulga raamatuid ja suunaks need siis raamatukogudesse. Valiku võiks teha näiteks ministeeriumi juures olev erialakomisjon. Kirjanike liidu juhatus tegi juba mitu aastat tagasi provisoorsed* nimekirjad ja pakkus ministeeriumile. Toonane lahendus oli üsna lihtne ja tõhus: nimekirja võeti kulka* kahe aasta aastapremiate nominendid*, selgitas Viies.

Turuentsiasmi vitsad

Kirjandusteadlane Jaanus Vaiksoo ei jaga Viiese optimismi ja osutab sellele, et riiklike nimekirjade abiga väärtkirjanduse raamatukogudesse paiskamine ei aita eesti kirjanduse tulevikku päästa, kui tulev põlvkond ehk lapsed ei õpi koolis kirjandust armastama.

„Me hakkame lahendama probleemi kuskilt keskelt ja unustame ära põhjused. Kui koolis vähendatakse pidevalt keele- ja kirjandustunde, siis ei saa me eeldada, et järgmine põlvkond üldse väärtkirjanduse vastu huvi tunneks,” hindas Vaiksoo. Samuti osutas ta sellele, et kuni meedia ei tegele tõsiseltvõetava kirjanduse tutvustamisega, ei saa ka täiskasvanud inimene elementaarset* juhatust tänapäeva ega ka vanema kirjanduse juurde. „Kui lugeja ei tea, mis asi see kirjandus on, kuidas ta teab seda siis tahta? Praegune situatsioon on moepärast tehtud kultuuripoliitika ja turuentsiasmi omad vitsad, mis muud. Ma ei usu eriti keelamisse või käskimisse ja valik peaks jääma ikka raamatukogude enda teha,” lisas ta.

klientuur – teenuste kasutajad

nadi – kehv, niru

eskapism – tõelisusest põgenemine, tõelisuse pelgus

provisoorne – esialgne, ajutine

kulka – Eesti Kultuurkapital

nominent – preemia saamiseks esitatud kandidaat

elementaarne – algeline, lihtne

Tipud

See on hea eesti kirjandus:

Mehis Heinsaar „Ebatavaline ja ähvardav loodus”

Maarja Kangro „Ahvid ja solidaarsus”

Viivi Luik „Varjuteater”

Aino Pervik „Matlena teekond”

Lauri Sommer „Kolm üksiklast”

Need teosed olid 2010. aastal Eesti Kultuurkapitali proosa aastapremia kandidaadid.

Kas teie olete neid lugenud?

Raamatukogudes järjekorrad kasvavad

Heili Sibrits
Postimees, 29.10.2011

Rahvaraamatukogudele eraldatakse riigieelarvest toetust teavikute* soetamiseks, lisaks raha maakonnaraamatukogu nelja töötaja töötasu katteks /---/.

2010. aastal korraldati rahvaraamatukogudes 8522 raamatukogunduslikku üritust, millel osales 191 865 lugejat. Lisaks tehti 4711 näitust ja 8201 teavikute väljapanekut.

Rahvaraamatukogude ruumiline olukord on viimastel aastatel suurel määral paranenud. Ehitatud on mitu uut raamatukogu.

2010. aastal osteti rahvaraamatukogudele 331 997 raamatut, s.o 0,24 raamatut elaniku ja 0,86 raamatut lugeja kohta. Varem on need näitajad olnud vastavalt 0,35 ja 1,1.

2009–2011 vähenes teavikute osturaha nii riiklikul kui ka kohalike omavalitsuste tasandil, mistõttu teavikuid on võrreldes 2008. aastaga ostetud ligi 30 protsenti vähem.

Varasemate aastatega võrreldes on vähenenud ka ajakirjanduse tellimine. Pikenenud on laenusjärjekorrad ja endiselt on probleemiks infotehnoloogiline puudujääk, seda eelkõige riistvara puhul.

teavik – trükis

Raamatukogud arvudes

	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010
Rahvaraamatukogusid	599	585	576	564	568	566	562
Lugejaid	428 400	449 500	448 300	439 800	411 300	376 400	391 200
Laenutusi	1 535 200	1 401 200	1 313 500	1 265 500	1 071 700	1 128 100	1 206 000
Töötajaid	1602	1607	1652	1678	1678	1689	1603

(Tekste on eksamiülesande tarbeks kohandatud.)